

METODICKÉ ODPORÚČANIE K ZÁVEREČNÉMU HODNOTENIU NA ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKOLÁCH

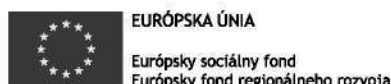
V ŠKOLSKOM ROKU 2020/2021

SPU ŠTÁTNY
PEDAGOGICKÝ
ÚSTAV

METODICKÉ ODPORÚČANIE K ZÁVEREČNÉMU HODNOTENIU NA ZÁKLADNÝCH A STREDNÝCH ŠKOLÁCH

V ŠKOLSKOM ROKU 2020/2021

OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

Vydané Štátnym pedagogickým ústavom v rámci realizácie aktivít národného projektu Profesijný rozvoj učiteľov (TEACHERS) (ITMS2014+: 312011AUN7), ktorý je realizovaný vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.ludskездroje.gov.sk

www.minedu.sk

Vydal: © Štátny pedagogický ústav
Bratislava 2021

Počas pandemického obdobia, ktorého dôsledkom bolo prerušenie prezenčného vyučovania v školách pre žiakov 2.stupňa základných škôl a pre žiakov stredných škôl na dlhšie časové obdobie, sa organizácia a obsah vyučovania riadili podľa rozhodnutí ministra školstva, manuálu pre základné školy a školské zariadenia (tzv. semaforu) podľa metodických odporúčaní k organizácii a obsahu vyučovania. V platnosti je tiež Dodatok č. 7 k ŠVP, ktorým sa upravuje obsah vyučovania pre žiakov základných škôl. Námetom k vysporiadaniu sa s rozdielmi v očakávaných a dosiahnutých vzdelávacích výsledkoch žiakov sú spracované princípy pre úpravy obsahu vzdelávania.

Koniec školského roka prináša otázku, ako po dlhšom období dištančného vzdelávania a rozdielného prístupu žiakov k nemu hodnotiť vzdelávacie výsledky žiakov. Metodické odporúčanie k záverečnému hodnoteniu žiakov základných a stredných škôl prináša zásady hodnotenia, ktoré by mali učitelia základných a stredných škôl pri záverečnom hodnotení (nielen) v tomto školskom roku rešpektovať.

Základným východiskom pre formulovanie zásad hodnotenia je niekoľko princípov. Hodnotenie by malo byť pre každé dieťa:

motiváciou

podporou

spravodlivé

rešpektujúce

objektívne

Pre zabezpečenie týchto princípov odporúčame dodržiavať nasledovné zásady:

1. Hodnotiť žiaka vo vzťahu k primerane nastaveným cieľom

- ✓ *Prehodnotiť očakávané ciele, ktoré boli stanovené na začiatku školského roka, príp. upravené počas školského roka. Pre úpravu cieľov je potrebné vychádzať z aktuálneho stavu vedomostí a zručností žiakov zistených pedagogickou diagnostikou po návrate do školy.*
- ✓ *Ciele upraviť tak, aby boli reálne dosiahnuteľné do konca školského roka.*
- ✓ *Pri stanovení cieľov vychádzať zo štátnych/školských vzdelávacích programov.*

2. Vymedziť, čo je kľúčovou oblasťou hodnotenia

- ✓ *V rámci každého stupňa vzdelávania, ročníka a aj na úrovni predmetu je potrebné pomenovať, čo je kľúčové pre hodnotenie žiakov. Pomôže to učiteľom aj žiakom identifikovať to, na čo je potrebné kľásť dôraz v rámci učenia (sa).*
- ✓ *Malo by sa ísť o také učivo a také ciele, ktoré sú nevyhnutné pre ďalšiu vzdelávaciu dráhu žiaka. Ide zároveň o oblasť, ktorej sa bude pripisovať pri hodnotení najväčšia váha a môže najviac ovplyvniť celkový výsledok hodnotenia. Neznamená to však, že pokrok žiaka v iných témach či oblastiach nebude ocenený a sledovaný.*

3. Pomenovať úrovne osvojenia vedomostí a zručností

- ✓ *Pre každý cieľ je potrebné pomenovať očakávanú úroveň zvládnutia a určiť si mieru osvojenia na minimálnej úrovni.*
- ✓ *V prípade klasifikácie tieto úrovne môžu slúžiť ako východisko pre určenie klasifikačného stupňa.*

4. Vybrať najvhodnejší spôsob hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiakov

- ✓ *Východiskom pre základné školy je Usmernenie k priebežnému hodnoteniu a celkovému hodnoteniu žiakov základných škôl v školskom roku 2020/2021 počas mimoriadnej situácie a núdzového stavu vyhláseného v súvislosti s ochorením COVID-19*
- ✓ *V zmysle Zákona 245/2008 Z. z. mohla základná škola zvoliť hodnotenie formou klasifikácie, slovného hodnotenia alebo kombináciou oboch možností s výnimkou 1. ročníka. Žiaci 1. ročníka ZŠ môžu byť hodnotení len slovne.*

- ✓ Stredná škola mohla zvoliť hodnotenie formou klasifikácie alebo kombináciou klasifikácie a slovného hodnotenia.
- ✓ Škola môže predmety nehodnotiť, v tom prípade sa uvádza „absolvoval“, príp. „neabsolvoval“.

5. Identifikovať zdroje a podnety na hodnotenie žiakov

- ✓ Vzhľadom na špecifické podmienky tohto školského roka **nie je potrebné a ani vhodné využívať ako hlavné podklady na záverečné hodnotenie písomné a ústne skúšky**. Je dôležité prihliadať tiež na psychický stav žiakov po návrate do škôl a nerealizovať nárazové preverovanie vedomostí a zručností žiakov.
- ✓ Pomenovať alebo prehodnotiť, čo budú *hlavné zdroje hodnotenia* (záverečný projekt vypracovaný samostatne/v skupine, priebežne odovzdávané úlohy, záverečný test, prezentácia samostatnej/skupinovej práce a pod.), eliminovať písomné a ústne skúšky na nevyhnutné minimum.
- ✓ Určiť, čo sa bude *v rámci týchto zdrojov sledovať* a čo z toho bude aj predmetom záverečného hodnotenia (malo by byť v súlade s kľúčovými oblasťami hodnotenia).
- ✓ Zdroje a podnety na hodnotenie majú byť primerané k cieľom pre tento školský rok a možnostiam žiakov splniť ich. Objektívnosť a spravodlivosť musí byť rešpektovaná aj pri získavaní podkladov na hodnotenie.
- ✓ Súčasťou hodnotenia žiakov by malo byť aj ich *vlastné sebahodnotenie*, ktoré bude relevantné k vymedzeným cieľom. Žiaci by mali dostávať priestor na vlastné zhodnotenie svojho pokroku a tiež na pomenovanie toho, v čom vnímajú svoje rezervy.

6. Prihliadať na špecifické okolnosti

- ✓ V prípade školského roka 2020/2021, ktorý je do veľkej miery ovplyvnený prerušením prezenčného vyučovania v školách, je nevyhnutné brať do úvahy pri hodnotení *individuálne podmienky každého žiaka na učenie sa doma*.
- ✓ Odporúča sa, aby pre zabezpečenie spravodlivého hodnotenia vzdelávacích výsledkov žiakov učiteľ prihliadal aj na nasledovné okolnosti:

a. spôsob a frekvencia realizácie výučby počas dištančného vzdelávania a najmä jej dostupnosť pre všetkých žiakov;

- b. **kvalita online vyučovania z hľadiska interakcie a aktivity žiakov** v porovnaní s bežným vyučovaním a následná úprava očakávaní od zvládnutia obsahu vzdelávania v porovnaní s bežným vyučovaním;
 - c. **zabezpečenie vyučovania pre žiakov, ktorí sa nevedeli zapojiť do dištančného vzdelávania online formou** (napr. vyučovanie v malých skupinách 5+1, prístup k dištančnému vzdelávaniu, intenzita a frekvencia telefonického kontaktu so žiakmi, ktorí sa nemohli vzdelávať online formou či iná forma zabezpečenia kontaktu žiakov so školou);
 - d. **podpora žiaka v domácom prostredí od rodičov**, starých rodičov či iných osôb na zvládnutie zadaní na domáce učenie sa alebo **dodatočná pomoc zo strany školy** (vymedzený čas na konzultácie s učiteľom, asistentom a pod.);
 - e. poskytnutie **spätnej väzby a opravy** zadaní, ktoré žiak riešil samostatne doma (vrátane vysvetlenia nejasností, opravy chýb a pod.);
 - f. **podpora žiakom pri návrate** do školy (pedagogická diagnostika úrovne osvojených vedomostí a zručností, individuálna pomoc alebo doučovanie pre žiakov, ktorí to potrebujú).
- ✓ V prípade, že žiak mal z **objektívnych dôvodov prekážky pri dosahovaní nastavených cieľov vzdelávania**, pre zabezpečenie spravodlivosti pri záverečnom hodnotení žiakov sa odporúča **prihliadať na tieto okolnosti** a vzniknuté rozdiely vo vedomostiach a spôsobilostiach vyrovnávať prostredníctvom kompenzačných opatrení (viac v časti **Možnosti podpory pre žiakov nedosahujúcich stanovené vzdelávacie ciele**).
- ✓ Pre zabezpečenie objektívnosti hodnotenia je potrebné, aby si učiteľ odpovedal na niekoľko otázok:
- a. Ako bola realizovaná výučba v čase prerušeného vyučovania? Boli **online hodiny dostupné** pre každého žiaka? Ak sa realizovali online hodiny, bola ich kvalita z hľadiska interakcie a aktivity žiakov porovnateľná s bežným vyučovaním? Ak nie, ako sa upravili očakávania od zvládnutia obsahu vzdelávania v porovnaní s bežným vyučovaním?
 - b. Ak **nebolo online vyučovanie dostupné** pre každého žiaka, do akej miery škola využila možnosť vyučovania v malých skupinách 5+1 pre žiakov, ktorí nemali prístup k online vyučovaniu? Ako často prebiehala telefonická komunikácia so žiakmi, ktorí sa nemohli vzdelávať online formou? Ak nebolo zabezpečené prezenčné

vyučovanie pre žiakov bez pripojenia a neboli realizované telefonické konzultácie, ako prebiehal kontakt žiaka so školou?

c. Mal **doma podporu** rodičov, starých rodičov či iných osôb na to, aby zvládol zadania na domáce učenie sa? V prípade, že nie, bola mu zo školy poskytnutá dostatočná pomoc (vymedzený čas na konzultácie s učiteľom, asistentom a pod.)?

d. Ako bola realizovaná **spätná väzba a oprava** zadaní, ktoré žiak riešil samostatne doma? Boli vysvetlené nejasnosti, opravené chyby?

e. Ako je poskytovaná žiakom **podpora pri návrate do školy**? Ako bola realizovaná pedagogická diagnostika toho, čo sa učili doma? Ako sa pracuje s nesprávne alebo nedostatočne osvojeným učivom, ktoré je kľúčové pre ďalšie vzdelávanie? Do akej miery sa realizuje individuálne doučovanie pre žiakov, ktorí to potrebujú?

7. Sústrediť sa na pokrok žiaka

- ✓ Pomenovať, aký pokrok mali žiaci možnosť dosiahnuť počas prerušeného vyučovania s ohľadom na ich individuálne podmienky na učenie sa v domácom prostredí.
- ✓ Sledovať *pokrok žiaka po návrate do školy*. Je možné, že kvalita výstupov a ani úroveň osvojenia si vedomostí a zručností počas prerušeného vyučovania nie sú porovnateľné s ostatnými žiakmi (napriek možnostiam pripojiť sa k online vyučovaniu či napriek predpokladaným vyhovujúcim podmienkam na domácu prípravu). Ak však žiak po návrate do školy postupne „dobieha“ vzniknutý rozdiel, aj takýto pokrok si zaslúži pozornosť a ocenenie.
- ✓ Sledovať a *oceniť snahu* a pokrok žiaka na základe poskytnutej podpory vo forme individuálneho prístupu a konzultácií.
- ✓ Pokrok žiaka sledovať aj v oblastiach, ktoré nie sú pomenované ako kľúčové.
- ✓ Negatívne hodnotenie žiaka, sústredenie sa len na to, čo sa mu nepodarilo v čase, keď bol na učenie zvyčajne odkázaný sám na seba, môže zhoršiť nielen jeho sebahodnotenie a sebahodnotenie, ale môže prehĺbiť krízu duševného zdravia.
- ✓ Počas pandemického obdobia došlo k *zhoršeniu duševného zdravia detí a mladých ľudí*, o čom svedčia viaceré prieskumy nielen z obdobia vrcholiacej pandémie. Obavy z hodnotenia vzdelávacích výsledkov sa ukazujú ako jedna z príčin narastajúcich stavov depresie a úzkosti. Učitelia môžu svojím hodnotením a ocenením akéhokoľvek pokroku žiaka významne prispieť k pociťovanej pohode žiakov.

8. Obmedziť opakovanie ročníka, či hodnotenie vzdelávacích výsledkov žiaka ako „nedostatočné“ na výnimočné prípady

- ✓ Označenie vzdelávacích výsledkov žiaka ako nedostatočné je *demotivujúcim prvkom* a znižuje vieru žiaka vo vlastný pokrok, úspech a možnosti uplatnenia.
- ✓ Pre takéto hodnotenie je potrebné *zhodnotiť reálnosť očakávaných cieľov* a dôležitosť neosvojeného učiva v požadovanej kvalite vo vzťahu k ďalšiemu vzdelávaniu s ohľadom na individuálne podmienky žiaka a poskytovanú podporu počas dištančného vzdelávania a/alebo po návrate do školy.
- ✓ Premyslieť *možnosti dodatočnej podpory* na dosiahnutie stanovených cieľov v kľúčových oblastiach vzdelávania nevyhnutných pre ďalší rozvoj (viac v časti **Možnosti podpory pre žiakov nedosahujúcich stanovené vzdelávacie ciele**).
- ✓ Opakovanie ročníka z dôvodu neplnenia povinností je potrebné zvažovať aj s vedomím toho, či sa podarilo škole objektívne a dôsledne preskúmať *dôvody nezapájania sa do dištančnej výučby*. Za prejavmi otvoreného nezájmu a apatie žiaka sa môžu skrývať komplexné a citlivé dôvody, ktoré ani samotné dieťa alebo rodičia nedokážu pomenovať.
- ✓ Opakovanie ročníka významne *zvyšuje riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky*¹. V prípade viacnásobného opakovania ročníka môžu dokonca žiac ukončiť plnenie povinnej školskej dochádzky ešte pred ukončením základnej školy, čo môže mať negatívne následky na celkovú uplatniteľnosť takýchto žiakov v dospelosti (chýbajúce vzdelanie je významnou prekážkou pri hľadaní zamestnania a napĺňaní základných životných potrieb).

¹ Viac o tejto problematike v globálnom kontexte je možné dočítať sa napríklad tu: <https://pubdocs.worldbank.org/en/798061592482682799/covid-and-education-June17-r6.pdf>

Možnosti podpory pre žiakov nedosahujúcich stanovené vzdelávacie ciele

Pred pomenovaním ďalších konkrétnych opatrení je na mieste opätovné pripomenutie možnosti úpravy cieľov a obsahu vzdelávania. Aj napriek tomu, že nie všetko učivo je možné presúvať v rámci stupňa vzdelávania, možnosti úprav sú a môžu vytvoriť priestor na koncentrovanie pozornosti na dôležité a nevyhnutné ciele pre tento školský rok, a to aj s rešpektovaním zníženia počtu kontaktných hodín. Metodické odporúčanie k úprave obsahu vzdelávania obsahuje námety a princípy úprav obsahu vzdelávania pre školy.

Opatrenia, ktoré navrhujeme, sú súčasťou kompenzačných nástrojov na zmiernenie dopadov prerušeného vyučovania:

1. Individuálna podpora žiakov počas vyučovania

- a. Neprospievajúcim žiakom možno poskytovať dodatočnú podporu aj v rámci existujúcich zdrojov školy prostredníctvom asistentov učiteľa, školských špeciálnych pedagógov či odborných zamestnancov.
- b. Okrem podpory v oblasti zlepšovania vzdelávacích výsledkov je potrebné zohľadniť aj duševné zdravie žiakov a poskytnúť im v škole bezpečný priestor, napríklad aj pôsobením školského psychológa, prípadne v spolupráci s CPPPaP.

2. Doučovanie

- a. Skúsenosti zo škôl ukazujú, že ide o účinné opatrenie na zlepšenie vzdelávacích výsledkov žiakov.
- b. Ministerstvo školstva podporuje doučovanie v školách prostredníctvom programu Spolu múdrejší, v rámci ktorého sú financované učiteľom aj nadčasy za doučovanie po vyučovaní.
- c. Doučovanie je možné realizovať aj v spolupráci so študentmi učiteľských študijných programov. V takom prípade je vhodné študentovi vytvoriť priestor v škole, kde môže so žiakmi spolupracovať. Je tiež potrebné študentovi predstaviť odporúčaný postup pri doučovaní (preferovaný didaktický postup, obsah doučovania a pod.).

3. Letné školy

- a. Letné školy pripravované a organizované Ministerstvom školstva SR sú spôsobom na doplnenie vedomostí a zručností žiakov stratégiami podporujúcimi učenie sa v súvislostiach, prepojení obsahu vzdelávania, využívaním rozmanitých organizačných foriem a pod.
- b. K organizácii letných škôl ŠPÚ vydalo metodický materiál.

V prípade, že je nevyhnutné žiaka hodnotiť známku nedostatočný/neprospel sa škole odporúča vykonať nasledovné kroky na to, aby úspešne zvládol komisionálnu skúšku:

1. Nadviazanie kontaktu so žiakom a rodičmi (príp. aj s terénnymi pracovníkmi) a vysvetliť, prečo je príprava na komisionálnu skúšku potrebná.
2. Motivovať žiaka k systematickej príprave na komisionálne skúšky vysvetlením obsahu, ktorý bude predmetom preskúšania.
3. Poskytnúť žiakovi podporu pri príprave na komisionálnu skúšku formou individuálnych konzultácií pre žiaka. Pre zabezpečenie doučovania je možné využiť program doučovania Spolu múdrejší, možno sa obrátiť aj na mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti vzdelávania, príp. v spolupráci s vysokými školami zabezpečiť doučovanie cez ŠPÚ.
4. Ak sa uvažuje o opakovaní ročníka pre viacerých žiakov z jednej triedy, príp. väčšiny žiakov, je potrebné prehodnotiť stanovené ciele pre daný školský rok a upraviť obsah vzdelávania na nasledujúce školské roky. V takom prípade ide o nesprávne nastavené vzdelávacie ciele a/alebo zvolené vyučovacie stratégie. Okrem úpravy cieľov a obsahu vzdelávania, je možné využiť program Letné školy.

